

Justitiedepartementet
Enheten för domstols- och
åklagarfrågor
(Ju2025/01097)

Betänkandet Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende (SOU 2025:56)

Inledning

Domarnämnden är en statlig myndighet som har till främsta uppgift att lämna förslag till regeringen i ärenden om utnämning av ordinarie domare eller hyresråd. Nämnden ska också bedriva ett aktivt och långsiktigt arbete för att tillgodose rekryteringsbehovet av ordinarie domare. Slutbetänkandet har granskats med utgångspunkt i dessa uppgifter.

Domarnämndens synpunkter på betänkandet

Domarnämnden har valt att yttra sig särskilt endast i de frågor som har direkt koppling till nämndens verksamhet. I betänkandet lämnas, huvudsakligen i kapitel 12, 14 och 15, ett antal förslag gällande Domarnämndens organisation och uppdrag. Efter granskning av dessa förslag har nämnden funnit skäl att framföra följande synpunkter och kommentarer.

Domstolsstyrelsen utses till värmyndighet för Domarnämnden

Domarnämnden ställer sig positiv till förslaget i avsnitt 14.5.2 att Domstolsstyrelsen ska utses till värmyndighet med ett begränsat uppdrag för Domarnämnden. Nämnden vill härvid understryka vikten av att Domarnämndens oberoende och självständighet värnas. Nämnden måste därför ges mandat att, så som det föreslås i betänkandet, själv bestämma vilka uppgifter som ska utföras av Domstolsstyrelsen och regeringen ska inte ha möjlighet att styra uppdragets omfattning.

Domarnämndens finansiering

I betänkandet föreslås i avsnitt 14.5.2 att Domarnämnden även i fortsättningen ska finansieras genom ett eget anslag. Domarnämnden

ställer sig positiv till det förslaget och anser att nämndens oberoende och självständighet stärks genom en sådan ordning.

I betänkandet anges att Domarnämndens oberoende skulle stärkas ytterligare om det infördes särskilda bestämmelser om skydd för nämndens finansiering. Dock görs bedömningen att det är svårt att ens i ett förändrat politiskt klimat se att regeringen skulle ha intresse av att helt förhindra domarutnämningar och att ett sådant skydd därmed framstår som obehövligt. Domarnämnden anser att effekterna av en skyddad finansiering liksom de argument som presenteras emot en sådan bör utvecklas och analyseras ytterligare.

Domarnämndens sammansättning och beslutsförhet

I avsnitt 17.8 behandlas frågan om en ny bestämmelse bör införas beträffande beslutsförhet i Domarnämnden. Något förslag till ny bestämmelse lämnas dock inte. Domarnämnden finner med anledning av detta skäl att framhålla följande.

I grundlagskommitténs slutbetänkande ett Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende (SOU 2023:12) föreslås att det ska framgå av 11 kap. 6 § regeringsformen att en majoritet av Domarnämndens ledamöter ska vara eller ha varit ordinarie domare. Detta i syfte att skapa ytterligare garantier för att domstolarna har ett betydande inflytande i Domarnämnden (se SOU 2023:12 s. 65 och 386).

Av 4 § lagen (2010:1390) om utnämning av ordinarie domare framgår att Domarnämnden ska bestå av nio ledamöter, varav fem ska vara eller ha varit ordinarie domare, och för varje ledamot ska det finnas en personlig ersättare. Vidare följer det av 15 § myndighetsförordningen (2007:515) att nämnden är beslutsför när ordföranden och minst hälften av de andra ledamöterna är närvarande. Detta innebär att nämnden är beslutsför även i en sammansättning i vilken majoriteten av ledamöterna inte är eller har varit ordinarie domare. Om det syfte som uttrycks i grundlagskommitténs slutbetänkande, det vill säga att skapa ytterligare garantier för att domstolarna får ett betydande inflytande i Domarnämnden, ska få praktiskt genomslag även i beslutsfattandet kan reglerna om beslutsförhet behöva övervägas.

Uppdraget att främja rekryteringen av ordinarie domare

I betänkandet föreslås i avsnitt 15.3 att Domarnämnden inte längre bör ha uppdraget att främja rekryteringen av ordinarie domare. Domarnämnden instämmer i utredningens bedömning att Domstolsstyrelsen har bättre förutsättningar att bedriva det breda och långsiktiga rekryteringsarbetet. Även om betänkandets förslag genomförs i denna del anser sig Domarnämnden även fortsättningsvis och inom

ramen för beredningen av enskilda ärenden vara oförhindrad att upplysa kvalificerade personer om lediga anställningar.

Regleringen av bisysslor

I betänkandet föreslås i avsnitt 12.5 och 12.6 att Domarnämnden inte längre ska pröva frågor om bisysslor för domstolschefer i allmän domstol och allmän förvaltningsdomstol. Vad gäller hyresråd som är chefer för en hyresnämnd ska Domarnämnden dock alltjämt besluta om bisysslor. Domarnämnden ställer sig positiv till att prövningen av bisysslor för domstolschefer inte längre ska åligga Domarnämnden, men konstaterar att samma skäl som lyfts beträffande dem också gör sig gällande beträffande hyresråd som är chefer för en hyresnämnd. Domarnämnden anser att nämnden inte heller avseende hyresråd som är chefer för en hyresnämnd bör hamna i en situation där man först prövat huruvida en bisyssla är förtroendeskadlig och sedan prövar huruvida domaren är lämplig för exempelvis en chefsdomaranställning. Dessutom berör det endast hyresnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Det är alltså endast tre personer som Domarnämnden skulle pröva bisysslor för. Enligt Domarnämnden finns det därmed tungt vägande skäl för att samma myndighet bör hantera frågor om bisysslor för såväl domstolschefer som chefer i hyresnämnderna.

Detta yttrande har beslutats av Domarnämndens ledamöter Monica Dahlbom (ordförande), Helena von Braun, Per Classon, Susanne Eberstein, Mattias Eriksson Falk, Mikael Forsgren, Mari Heidenborg och Kristoffer Ribbing.

Yttrandet har föredragits av Amanda Grahn och Lisa Haikari.

Monica Dahlbom

Amanda Grahn

Lisa Haikari